

Mitä meidän pitäisi tietää
ETNISYYDESTÄ,
jotta *lapsen etu* toteutuisi

IDEA-KOULUTUS 20.9.2018

Merja Anis

Turun yliopisto

merja.anis@utu.fi

ETNISYYS

- tulkitaan usein kulttuurisina ryhminä, jotka oletetaan sisäisesti yhtenäisiksi ja toisistaan selvästi erottuviksi – [etnisyys olemuksena](#)
- globalisaatio, kansainvälisyys ja ihmisten liikkuvuus rikkovat tämän yhtenäisyyden
- etnisyys onkin muuntuva, ihmisten vuorovaikutuksessa muotoutuvaa – [etnisyys suhteena](#)
- *monietninen identiteetti, joustavat identiteetit erityisesti nuorilla*

Etnisyys on etnisen tietoisuuden aktiivinen ilmenemismuoto ja siihen liittyy aina poliittinen ulottuvuus (Anthias & Yuval-Davies 1993)

- Neuvottelut ja kamppailut siitä, mikä on oikeanlainen elämäntapa ja kuka voi määritellä sen

Etninen ryhmä tai etninen vähemmistö ovat lähes aina todellisuudessa monipuolisempia ja säröisempiä kuin niistä tuotetut kuvaukset (Valkonen 2009).

Etnisyys kollektiivisen prosessin tuloksena, jolloin etnisyys

- liittyy ihmisten välisiin suhteisiin
  - on sosiaalisen vuorovaikutuksen yksi aspekti
  - on tilannesidonnaista
  - sisältää henkilökohtaisia ja rakenteellisia tekijöitä
  - liittyy usein transnationaalisiin suhteisiin
-
- *Etninen erilaisuus ilmenee silloin, kun erilaisuus kohdataan*
  - *Etnisyys neuvottelujen kohteena, muuntuvana ja erilaisia merkityksiä sisältävänä*

Etnisen identiteetin kehykset yksilön näkökulmasta (Abu-Hanna 2007)

- Syntymässä määrittyvä: tietty aika ja paikka sekä tarina, jota määrittävät valtio, kansa, kieli, uskonto, sukupuoli jne.
- Kasvaminen lähiympäristössä: perhe, asuinalue, koulutus, jne.
- Henkilökohtaisten valintojen identiteetti: yksilöllisen tarinan rakentaminen erilaisista aineksista; joustava identiteetti

Etnisyyden määrittämisen vaikeus

- Mikä on toisesta maasta ja kulttuurista adoptoidun lapsen etnisyys?
- Mikä on 20 vuotta maassa asuneen, uuden kotimaansa kielen ja paljon sen kulttuurista omaksuneen maahanmuuttajan etnisyys?
- Alkuperä vetää yhteen suuntaan, sosialisatio ja arjen kulttuuriset käytännöt toiseen.

Huttunen 2005, 127-128

Ulkoapäin tuotettu etninen identiteetti

Etnisyyteen liittyy tunne kuulumisesta johonkin yhteisöön.

Kuuluminen voidaan kyseenalaistaa ulkoapäin.

*”Ulkomaalaisuus, eri ihonväri,
maahanmuuttajuus – kaikki nämä olivat meille
uusja identiteettejä, jotka meille annettiin”*

(Mubarak ym. 2015, Suomen somalit)

Somaliasta muuttaneiden pohdintoja etnisyydestä ja kuulumisesta (Mubarak ym. 2015, 92-93)

”Fadumo päätti lähteä Somaliaan käymään teini-ikäisenä tyttönä: Halusin mennä, koska tiesin suomalaisesta kulttuurista kaiken ja pidin sitä omana kulttuurinani ja normaalina. Mutta en osannut sanoa mitään somalikulttuurista.”

Aslan: ”Somalina oleminen, se on jotain sellaista, mihin suomalainen yhteiskunta työntää sinut.”

Eläkeiässä oleva rouva: ”Vaikka ajattelisimme mitä, niin huomaamme kyllä lapsistamme sen suomalaisuuden ja suomalaishenkisyyden, ja olemme hyväksyneet asian.”

Dirao 22 v.: ”Monet tavoistani ovat suomalaisia. Mutta en ole suomalainen – en halua sanoa niin. Haluan, että lapseni ovat somalialaisia. Vaikka olen asunut koko elämäni täällä, olen kotoisin Somaliasta. Juureni ovat siellä, vaikka en ole nähnyt koko maata. Vanhempani ovat sieltä, samoin uskonto ja kulttuuri, jota kannatan.”

Kurdiuoret Suomessa, rodullistetut identiteetit ja kuulumisen kokemukset (Toivanen 2014)

- ”Kurdilaisuus” on keskeinen osa nuorten identiteettiä, ja sitä ammennetaan kurdikielen osaamisesta ja kulttuurisen jatkuvuuden tunteesta osana kurdidiasporayhteisöä
- Kurdivähemmistöjen asema kansallisena ”toisena” lähtömaissa on yhdistävä tekijä
- Kokemukset ”toiseudesta” suhteessa suomalaisuuteen kytkeytyvät ulkoiseen, fyysiseen erilaisuuteen
- Kotimaana Kurdistan, kotina Suomi
- Nuoret navigoivat erilaisten sosiaalisten tilanteiden edellyttämällä tavalla sekä kotona että kodin ulkopuolella
- Identifioituminen Suomeen ja kotipaikkakuntaan (esim. Tampere, Turku) suomalaisuuteen identifioitumisen sijaan, sillä suomalaisuus on ulossulkeva kategoria

Romaninuorten haastatteluista

(Junkala & Tawah 2009, 43)

” Mulla on ollut pienempänä että en olis halunnut laittaa ja olisin halunnut alkaa elää valtaväestön elämää. Se mulla kun oli kaveripiiri valtaväestöä, niin muutti mua. Niin että mä haluan muuttua, enkä halua olla. (...) Sitte kun mä aloin kasvamaan semmoseks neljä–viistoista-ikäiseksi. Sitten mä rupesin löytämään, että hei, että mitä mää oikeesti haluan. Mää olen mustalainen ja mää olen ylpee siitä.”

– 17-vuotias tyttö

Kulttuuriset virhetulkinnat yhdenvertaisuuden toteutumisen esteenä asiakastyössä

- Korostunut universalismi eli samanlaisuusoletus - erilaisuutta ei tunnisteta tai huomioida, jolloin ongelmia tai voimavaroja ei havaita ja tarjottu tuki voi olla epätarkoituksenmukaista
- Etnosentrisyys – oma kulttuuri normaalisuuden mittana ja tästä poikkeaminen nähdään ongelmana. Tähän voi liittyä kulttuuristaminen – asioiden ja tilanteiden, esim. ongelmien tulkitseminen pääasiassa kulttuuriin ja etnisyyteen liittyvinä.
- Kulttuurirelativismi – kaikenlaisen kulttuurisen erilaisuuden hyväksyminen, ongelmat tulkitaan kulttuuriin kuuluviksi ja sitä kautta hyväksyttäviksi, eikä niihin puututa. Asiakas ei saa apua, vaikka sitä tarvitsee.
- Etnisen erilaisuuden näkeminen vaikeana: ongelmiin ei uskalleta tai osata puuttua

KOKEMUKSIA LASTENSUOJELUN SIJOITUKSISTA

(Sirriyeh 2013, Söderqvist 2014)

Ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten ja nuorten kokemuksia:

- Kulttuurinen vieraus perhesijoituksissa > perheen yhteen kasvaminen ajan myötä
- Sijaisperheen jäsenet uusina sukulaisina, ei omana perheenä
- Oma, usein pysyväksi jäävä tietoisuus taustasta ja etnisestä vähemmistöasemasta luo kokemusta ulkopuolisuudesta ja moninkertaisesta leimautumisesta
- Tavoitteena tavallinen elämä

Etnisyys ja lapsen etu huostaanotossa

- Yhteydenpidon tukeminen biologiseen perheeseen ja yhteisöön myös tarvittaessa valtioiden rajat ylittäen fyysisesti tai teknologian avulla
- Vanhempien kanssa työskentely, jotta suhteet ovat myönteisesti tukevia
- Äidinkielen opiskelu ja käyttömahdollisuudet
- Mahdollisuus harjoittaa omaa uskontoa
- Lapsen ja nuoren identiteetin kehittymisen tukeminen huomioimalla identiteetin erilaiset ainekset
- Lapsen ja nuoren mahdollisuus valintoihin, osallisuuden ja toimijuuden vahvistaminen
- Implisiittisen tekeminen eksplisiittiseksi: kysyminen, kuuntelu ja dialogi etnisyydestä ja kulttuuristen tekijöiden merkityksestä
  - lapsen ja nuoren, vanhempien ja muiden läheisten sekä työntekijän etnisyys
- Rakenteellisten tekijöiden tiedostaminen (erilaiset lähtökohdat, ennakkoluulot ja rasismi jne.)

Mitä etnisesti sensitiivinen työntekijä tiedostaa:

- Etnisten ryhmien sisällä on samanlaisuutta, mutta myös moninaisuutta
- Etnisyyden määrittely ryhmäspesifisesti voi johtaa stereotyyppisiin käsityksiin
- Ennakkoluulot ja aiemmat kokemukset vaikuttavat käsityksiin tietyistä etnisyyksistä
- Alistussuhteiden, rasismien ja rodullistamisen kokemukset vaikuttavat etnisyyden kokemuksiin
- Ihmisillä tulee olla mahdollisuus määritellä oma etninen identiteettinsä itselleen mielekkäällä tavalla
- Vanhempien määrittelyllä on sitä suurempi merkitys, mitä nuoremasta lapsesta on kyse

Huomioi valtasuhteet

- Ulkopuolisuuden ja rasismien kokemukset vaikeuttavat kiinnittymistä yhteiskuntaan, jolloin **etnisen yhteisön merkitys lapselle ja nuorelle voi olla korvaamaton**
- Etninen **yhteisö voi olla yksilöiden oikeuksia rajoittava ja loukkaava**, jolloin yksilöä tulee tukea irtautumaan yhteisöstä tai rakentamaan turvalliset olosuhteet yhteisössä
- **Yhteistyö yhteisöjen kanssa** voi olla ratkaisu vaikeisiin ongelmiin ja palvelujen kehittämiseen

Etnisesti sensitiivinen työtapa

- tiedosta oma etnisyytesi ja pohdi, miten se vaikuttaa tulkintoihisi
- ole avoin erilaisille tulkinnoille: älä määrittele toisen etnisyyttä etukäteen
- kuuntele, keskustele ja ota huomioon lapsen, nuoren ja vanhempien omat kokemukset ja näkemykset siitä, mitä he ovat ja mitä edustavat
- huomioi yhteisöjen erilaiset myönteiset ja kielteiset merkitykset yksilöiden tilanteissa
- tiedosta yhteiskunnan rakenteelliset ja historialliset tekijät, jotka voivat vaikuttaa asiakkaiden itsemäärittelyyn ja toimijuuden mahdollisuuksiin
- huomioi asiakkaan elämän kokonaistilanne > käyttäytymisen näkeminen ihmisen elämäntilanteeseen nähden järkevänä
- älä dokumentoi etnisyyttä, jos sillä ei ole merkitystä asiakastyön kannalta
- perustelee huolellisesti ja tarvittaessa useaan kertaan kaikki ratkaisut ja päätökset
- tiedosta ajan merkitys luottamuksen rakentamisessa ja ymmärryksen syntymisessä
- keskustele kollegojen kanssa ja vertaile käsityksiä ja tulkintoja analyyttisesti ja kriittisesti; hanki tietoa

Kirjallisuutta

Abu-Hanna, Umayya (2008) Sinut. Helsinki: WSOY.

Alanko, Salli; Marttinen, Irma & Mustonen, Henna (2011) Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Helsinki: Yhteiset Lapsemme.

Anis, Merja (2005) Talking about culture in social work encounters. Immigrant families and child welfare in Finland. *European Journal of Social Work* 8(1), 3-19.

Anthias, Floya & Yuval-Davis, Nira (1993) *Racialized Boundaries: Race, Nation, Colour and Class and the Anti-Racist Struggle*. New York: Routledge.

Hall, Stuart (2003) Kulttuuri, paikka, identiteetti. Teoksessa Mikko Lehtonen & Olli Löytty (2003) *Erilaisuus*. Tampere: Vastapaino, 85-128.

Hiitola, Johanna; Anis, Merja & Turtiainen, Kati (toim.) (2018) *Maahanmuutto, palvelut ja hyvinvointi. Kohtaamisissa kehittyviä käytäntöjä*. Tampere: Vastapaino.

Huttunen, Laura (2005) Etnisyys. Kirjassa Anna Rastas, Laura Huttunen & Olli Löytty (toim.) *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*, 117-160.

Junkala, Pekka & Tawah, Sanna (2009) Enemmän samanlaisia kuin erilaisia. Romanilasten ja –nuorten hyvinvointi ja heidän oikeuksiensa toteutuminen Suomessa. Jyväskylä: Lapsiasiavaltuutettu.

Romano Missio, Romanilapsi ja lastensuojelu, Malla Laitien artikkeli.

http://www.romanomissio.fi/?Artikkeleita:Romanilapsi_ja_lastensuojelu [luettu 18.9.2018]

Mubarak, Yusuf M.; Nilsson, Eva & Saxen, Niklas (2015) *Suomen somalit*. Helsinki: Into.

Peltola, Marja (2014) *Kunnollisia perheitä. Maahanmuutto, sukupolvet ja yhteiskunnallinen asema*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Rasmus, Minna (2011) "Being Saami is a Gift" – The Welfare of Saami Children and the Realization of their Rights in the Finnish Saami Region. *Lapsiasiavaltuutetun toimisto*.

Sirriyeh, Ala (2013) *Hosting strangers: hospitality and family practices in fostering unaccompanied refugee young people*. *Child and Family Social Work* 18:1, 5-14.

Söderqvist, Åsa (2014) *Leaving Care with "Cultural Baggage": The Development of an Identity within a Transnational Space*. *Australian Social Work* 67:1, 39-54.

Toivanen, Mari (2014) *Negotiating home and belonging. Young Kurds in Finland*. Turku: Turun yliopisto.

Valkonen, Sanna (2009) *Poliittinen saamelaisuus*. Tampere: Vastapaino.

Yliruka, Laura; Vartio, Riitta; Pasanen, Kaisa & Petrelius, Päivi (2018) *Monimutkaiset ja erityistä osaamista edellyttävät asiakastilanteet sosiaalityössä. Valtakunnallisen kyselyn tuloksia*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.